na
dowe
ów
owych

Vol. misc. inscr.

Pisma urzędowe z czasów rozbiorowych.

[Amtliche Schriften aus der Zeit der Theilungen.]

Proiekt przez JW. Krzuckiego Posła Wołyńskiego podany.

Zasady i Warunki do Proiektu prędszego dochodu Rzeczypospolitey, i rozrządzenia Królewszczyzn.

1mo. KROL Jmć, ktòremu *Pacta Conventa* i pòźnieysze Konstytucye, Prawo do szafunku, lub rorządzenia, temiż Dobrami nadały, raczy się zrzec na zawsze Aktem naysolennieyszym za siebie, i Sukcessorow swoich na Rzeczpospolitą tego Prawa swego, i *perpetuum* na potym takowe zrzeczenie się w *Pacta Conventa* ingrossowane, i przez Następcow Jego poprzysiężone będzie. Marszałkowie Seymowi ròwnie w przysiędze swoiey będą mieli dołożone, że żadnego takowego Proiektu, odmieniaiącego te zrzeczenie się i co się teraz ustanowi przyimować, przeczytać pozwolić, a tym barziey *ad Turnum* podawać nie pozwolą; a Posłowie maiący takową do odmiany ściągaiącą się Instruccyą, *ipso facto* na Rugach od zasiadania w Izbie z drugiemi Posłami przez cały przeciąg ich funkcyi oddaleni będą.

2do. Prawem Kardynalnym warowano będzie, iż Intrata wszelkiey natury Kròlewszczyzn, iako i sama istność Dòbr tychże, iako i ich wartość wiecznemi czasy, nie inaczey, tylko na Woysko obròcone bydź mogą, i rozrządzanie tym dochodem na Woysko nie inaczey, tylko *Unanimitate* lub większością kresek trzech części przeciwko czwartey decydować się będzie.

3tio. Zaraz po zapadłym Prawie Lustracye wszelkiey natury Dòbr Królewskich zaczynać się maią, dzieląc Kommissarzów na 10. repartycyi po

A 20,000.

20,000. Dymow *in circa* do każdey repartycyi, to ieſt do Korony ſiedm repartycyi, do Litwy trzy, i te na S. Michał zakończone bydź powinny, podług Reguły oſobney do Luſtracyi, nie oſtatniey tyle ſzkody Skarbowi pzynoſzącey, ale doſtateczniey ſzey na fundamencie Prawem 1764. poprawioney, przy którey nie ſzczególność, intrata Dobr, ale Inwentarze porządnie z opiſem doſkonałym granic, Miaſt· Wſi, Budynkow, Folwarkow, zaſiewow, Sian, Laſow, Stawow, Młynow, Hut, Hamerni, Kuźnic, Potaźni, z wyrażeniem ſzczególnym poddańſtwa i ludności, zprzęgow, ichże robocin danin, budynkow &c: tak, ażeby względem reperacyi, lub dezolacyi wſzelka była dla Rzpltey wiadość, gdzie oraz ciż Kommiſsarze iako *rei aconomicæ* wiadomi, tak podzielą te Kroleſzczyzny, iak dobre rozrządzenie Ekonomiczne tego wyciągać będzie, ażeby przez to intraty każdey części przez uięcie od potrzeb gruntownych robocizny, łąk, paſzy, laſow uſzkodzone nie były, i każdą takową, część oznaczywſzy, oſobny Inwentarz opiſany, a groſz dzieſiąty na podatek Skarbowy z intraty zaraz wypiſany bydź powinien.

4to. Granice przez Kommiſſyą Generalną Kraiową równie i oddziały wewnętrzne Dobr podług opiſu od Kommiſsarzow zoſtawionych ſporządzą.

5to. Jako Prawa Miaſt i Włościan nie naruſzone podług opiſow, Przywiiow, i Praw ſwoich zoſtaią, tak nie wolno będzie ich nikomu odmieniać, ani onych uymować, ani przyczyniać. Gdyż przeto naruſzyłyby ſię Prawa ich, ile maiąc ciężary tak co do puł Podymnego ſtawienia dubeltowych Rekrutow, dubel-

towego oſypu, ſtanowiſka woyſk, iako przy wolności onych od poddańſtwa lekkſzey robociznie, i innych danin od nich odięte bydź nie mogą, tak też wzaiemnie na Dobra Szlacheckie bez pokrzywdzenia Dziedzicow rozrzucone bydź nie mogące w równey ſzali iednych przy wolności, opłatach i obowiązkach ſwoich, drugich przy poddańſtwie, i zaręczaniu przez Dziedzicow ſwoich utrzymuią. Równymże ſpoſobem i grunta tychże Włościan podług Praw im ſłużących odbierane bydź nie mogą, chyba na zamiar ſobie przywłaſzczone, czego Sądowne dochodzenie ſię zoſtawuie, o dodanie zaś i rozdzielenie między nich gruntow Dworſkich ſzczególnie ugodnym ſpoſobem między Dworem i Włościanami ułożyć ſię może, w czem przyſięgli Ziemiomiercy wſpolnym koſztem te pomiary, lub oddziały ſporządzą, gdy tego ſtrony wſpolnie żądać będą.

6to. Tam, gdzie oddzielne cale i odległe puſtoſze, lub od Folwarkow odłączone wcale grunta odłogiem leżą, te ciż Kommiſſarze oznaczywſzy ſwobody i Włości podług gatunku Ziemi i ſpoſobności laſow do budowy na pewną liczbę lat ubogiey Szlachcie poſiadać pragnącey, po wyſzłey ſłobodzie, na wieczny czynſz, czyli oſyp oznaczą i oddadzą, któren po wſzyſtkich latach wolności do Skarbu opłacić winni będą, a *Consequenter* w Inwentarzu zakonnotuią, do wybierania w czaſie do Skarbu.

7mo. Po ſkończonym dziele każdy Wydziałowy Kommiſſarz zoſtawiwſzy Inwentarz ieden na gruncie, drugi do Kommiſſyi Skarbowey odwiezie, czy odeſzle, gdzie Kommiſſya każdemu w nadgrodę pracy ſwoiey 10,000.

a od przyczynioney nad dawną Lu-
ſtracyą ſprawiedliwey intraty równie
10ty groſz wypłaci. Gdzieby za-
ſzły ſkargi na Luſtratorow, to o obcią-
żenie, to o depaktacyą, taż Kommiſ-
sya roztrząſnąwſzy od Poſſeſſora, lub
Plenipotenta na to umocowanego po-
dany na rzecz ſwoią Inwentarz od
ſporządzonego przez Kommiſsarza,
ieżeliby tylko o czwartą część ſzło
między ſummą Inwentarzami wypro-
wadzoną, tę czwartą część na poł
podzieli i dyfferencyą tym ſpoſobem
podzieloną, złączywſzy do kwoty. cał-
kowitey intraty, do inwentarza wpi-
ſze, i dwoma ratami do opłacania
w Taryffę zapiſze. Gdzieby ſię zaś
omyłka tylko pokazała, tę zaraz na
ſtole zadecyduie. Gdzieby zaś więk-
ſza pokazała ſię dyfferencya nad
trzecią, część do połowy ſięgaią-
ca, tam ſtrony pogodzić nie mo-
gąc, powtorną nakaże koſztem Sta-
roſty Luſtracyą, wyznaczaiąc do tego
Kommiſſarza innego wydziału, ſtronę
zaś obwiniaiącą, lub nie dowodzącą
uciąźliwość grzywnami ukarze.

8vo. Aby zaś Skarb przez czas
ten Luſtracyi bez zaſilenia nie zoſta
wał, do póki inwentarże nadeſłane
nie będą, tak każdy Poſſeſſor Dobr
Królewſkich, czy Staroſta, czy Em-
fiteuta, czy expektatywę trzymaiący
od wypłaty dawniey do Skarbu wno-
ſzoney 10ty groſz, dwoma ratami przy
wypłaceniu Kwarty do Skarbu Rze-
czypoſpolitey, zacząwſzy, od Raty
Marcowey, złoży *salvo* do liczenia
tego na końcu Roku, co nowa Lu-
ſtracya okaże, tak co do 10go gro-
ſza, iako i połowy intraty do Skar-
bu.

9no. Z względu na Przywileia, i
Prawa, na tak mocnych zaſadach, iak
Pacta Conventa, *confirmatio* Praw, i
inne Konſtytucye poſſeſſorom Dobr
Kró-

Królewſkich ſłużące zachowuiąc ſpra-
wiedliwość i dobrą wiarę onychże
do użycia, przy nowey opłacie 10go
groſza. i nowey podwyżſzoney z Lu-
ſtracyi podwoyney Kwarty, toż i
Emfiteutow, i Expektantow równie
pod tęż ſamę regułę przy Prawach
reſpective ſwoich zoſtawuie ſię, a to bez
żadney dalſzey iakieykolwiek bądź na-
tury opłaty, pod warunkiem wzwyż
wzmiankowanych pierwſzego, i oſme-
go punktu, waruiąc na wzaiem, że de-
zolacya, lub ruina Staroſtw i budyn-
kow Ekonomicznych, lub uciemiężenie
poddańſtwa, iakaby ſię z Sądowey de-
cyzyi kiedyś pokazała po śmierci ich,
z kaucyi na dobrach ich dziedzicznych,
lub przez zaręczyciela w takowey kwo-
cie, wiele całkowita intrata roczna, dóbr
czyni, odtąd zapiſać mianą potrącona bę-
dzie.

10mo. Ze experyencya przeświad-
cza, że wſzyſtkie funduſze, które na
gotowym groſzu czynione *ſucceſſu tem-
poris* z podwyżſzenia ceny rzeczy upa-
dły, zaś te, ktore w dobrach fundo-
wane, tym więkſzy wzroſt wzięły, i w
czaſach naſzych, gdzie wſzyſtko podro-
żało. coraz więkſze pożytki czynią wła-
ścicielom, lub Poſſeſſorom, co podnie-
ſiona intrata dóbr, i cena ich doſtate-
cznie okazuie, więc przyſtąpić do prze-
daży dóbr Rzeplitey, byłoby wyzućią
z przyſzłych iey pożytków, które do-
świadczenie ſamo bez dalſzego wywodu
okażuie. gdzie prócz innych inkonwe-
niencyi nie potrzebne w Kraiu z przy-
czyny niedzielności tychże licytowa-
nych dóbr by ſię robiły majoraty, lub
ordynacye, aże adminiſtracya kiedy ſkar-
bowi pożyteczna, a bardziey zatrudnia-
iąca i ſzkodliwaby była, więc trzy dzie-
ſto letnie kontrakty przez licytacye wię-
cey ofiaruiącym po śmierci każdego u-
przywileiowanego poſſeſſora dawane bę-
dą od Kommiſſyi Skarbowey, z warun-
kiem, iak w rządach dóbr dziedzicznych
dezolacyi, gdzie kaucya zapiſać miana
odpowiadać powinna uſzkodzeniom; zaś
dla zachęcenia poſſeſſorów do reparacyi
B dóbr,

dóbr, i podwyżſzenia intraty, ten kładzie ſię warunek: iż gdy po wyſzłey trzydzieſto letniey luſtracyi okaże ſię, naprzykład 4,000. aukcyi nad licytowaną dawniey, a w tedy przy nowey licytacyi przyczynioney intraty, więc czwartą część, to ieſt 1000. złotych przez lat dwadzieścia przeſzłemu poſseſſorowi, lub iego ſukceſſorom płacić będzie prócz pierwſzeńſtwa. które zawſze mieć będzie przy nowey licytacyi poſſeſſor ten, któren aukcyą okazał.

IImo. Ze aukcya Staroſtw podług porachunku niżey położonego z ryczałtu Staroſtw wziętego, możeby ieſzcze zupełnie *deficit* ſkarbowy nie zaſtąpiła, więc podaćſię może ſpoſób oſobnym proiektem wybicia do pietnaſtu milionów zdawkowey monety, który zyſk przyczyniłby intraty ſkarbowey bez użycia tego niebeſpiecznego ſpoſobu papierowych pieniędzy, któren wśliznowſzy ſię nie znacznie w inne Kraie, z początku ku wygodzie Obywatelów, ale daley iak zaraza powietrzna rozſzerzaiąc ſię, te Narody, które użyły tego niebeſpiecznego ſpoſobu, tak iadem ſwoim zaraziły, że nie tylko intraty Króleſtw przez łatwą ich prawną i nie prawną fabrykacyą pożarły, ale i fortuny i maiątki Obywatelſkie w otchłań w trąciły; i do zupełnego upadku przyprowadziły; z tąd tedy wpaiania Rzeczypoſpolitey tey polityczney, morowey zarazy każdy Obywatel do oſtatnich ſił ſwoich bronić powinien.

Okazanie iaka może bydź intrata ze Staroſtw w Koronie i Litwie.

Ante omnia wiedzieć trzeba, że z kalkulacyi generalney z Królewſzczyzn wypada takowa między Litwą i Koroną dyferencya z luſtracyi, iż w Litwie podług luſtracyi wypada na dym intraty złotych 70. groſzy 7. w Maleypolſzcze złotych 51. w Wielkieypolſzcze tylko złotych 39. groſzy 9. Co oczewiſto okazuie dyſproporcyą, i lepſzość luſtracyi w Litwie, przeciwko luſtracyi Koronney, choć uboższe ſą dymy Litewſkie od Koronnych; co do intraty, i że pewney z tąd Aukcyi ſpodziewać ſię można z nowey luſtracyi.

DOWOD PIERWSZY.

W Litwie ieſt 64,307. dymów Królewſkich importuiących do ſkarbu złotych 2,197.344 wieleż tedy importować powinny 141,686. dymów takich w Koronie? Wypada z reguły Arytmetyki nie 3,083,275. iak czynią, ale 4,841,352. złotych, łącząc te dwie Skarbowe intraty byłoby złotych 7,038,696. które iako połowa intraty, Staroſtw, gdy *in duplo* brane, żeby całą intratę Królewſzczyzn ſtanowić, okazuią złotych 14,077,392. intraty dóbr Królewſkich.

DOWOD DRUGI.

Lubo wiele ieſzcze naganne znayduią luſtracye Litewſkie, i znaczną reprezentuią dowodnie aukcyą, wſzelako *adinterim* tylko biorąc, iż podług teyże luſtracyi złotych 70. groſzy 7. dym intraty czyni, rozciągam też intratę na ryczałt wſzyſtkich dymów Starościńſkich Koronnych i Litewſkich 205,993. Dymy wynoſzących, wypada z multyplikacyi 14,467,575. złotych intraty.

DOWOD TRZECI.

Podług Tabel Koekwacyinych z tranzakcyi okazuie ſię, iż w Koronie i Litwie, daleko większa ſię okazuie w ryczałcie z dymów dziedzicznych intrata, że tedy te dymy nigdy nie zrównaią intracie Dóbr Królewſkich, które mniey robiąc pańſzczyzny tyle czynić nie mogą, choć większe płacą czynſze,

łącząc iedne z drugiemi, odtrącam bliſko czwartą część, kładąc złotych 75. na dym ieden w drugi intraty, co nawet tylko złotema pięcią dym podnoſi, kiedy widzieliśmy iż dym z dawnieyſzych luſtracyi w Litwie złotych 70. wypadał, a przecie nowe luſtracye pod lepſzą regułą, iak ta przeſzła była daleko więcey okażą, te mówię złotych 75. intraty przez dymy Staroścínſkie *ut ſupra* 205,993. multyplikuiąc, okazuią ſummę intraty całey z królewſzczyzn, która ſię pewnie okaże, gdy luſtracye będą porządne. . . 15,449,478.

Kładę tedy zaraz od tey ſummy 10tego groſza do Skarbu złotych . .	1,544,947.
Zostaiące po odtrąceniu 10go groſza złot. .	13,904,528.
Dzieląc na połowę, to ieſt 6,952,264. dla Poſſessorow, a drugą kładę dla Skarbu . .	6,952,264.
Summa dochodu do Skarbu.	8,497,211.
Potrąca ſię, co ſowite kwarty czyniły . .	5,285,620.
Zoſtaie aukcyi czyſtey do Skarbu złotych . .	3,211,591.

za-
m
zó-
y-
o-
y-
ne-
Ta-
na
o-
y ,
u-
ak
ey
by
ez
dy
ia-
ią-

fy.
go
pa-
ey
też
ay
efz
go
do
ne
za-
o-
ey-
za-
zę-

Z

Gesch. Polen
253.

L